

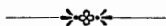
DANMARKS STATISTIK

STATISTISKE MEDDELELSER

FJERDE RÆKKE NI OG TREDIVTE BIND

SJETTE HÆFTE

COMMUNICATIONS STATISTIQUES 4^{m^e} SÉRIE TOME 39 6^{m^e} LIVRAISON

STATS-HUSMANDSBRUG

OPRETTEDE I FINANSAARENE 19⁰⁰/01—19¹⁰/11

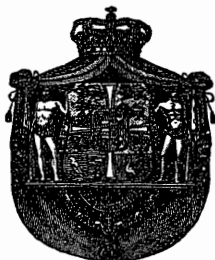
PETITES FERMES ÉTABLIES AUX EXERCICES

19⁰⁰/01—19¹⁰/11

PAR LES LOIS DU 24/3 1899, DU 22/4 1904 ET DU 30/4 1909

UDGIVET AF STATENS STATISTISKE BUREAU

PUBLIÉ PAR LE BUREAU DE STATISTIQUE DE L'ÉTAT

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1912

Forord.

I Aaret 1905 blev der, ved Landbrugsministeriets Foranstaltning og paa Foranledning af Landstingets Finansudvalg, tilvejebragt en Række Oplysninger om de indtil Údgangen af Finansaaret 1904—05 oprettede Stats-Husmandsbrug, og paa Grundlag af det indsamlede Materiale udarbejdede Bureauet en samlet Fremstilling af, hvorledes Loven om Tilvejebringelse af Jordlodder for Landarbejdere var ført ud i Livet (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 21. Bd., 4. Hæfte).

Da der imidlertid siden Foretagelsen af den nævnte Undersøgelse er forløbet 6 Aar, i hvilken Tid Antallet af Stats-Husmandsbrug er steget til det tredobbelte, og da den oprindelige Lov af 24. Marts 1899 to Gange er bleven ændret (jfr. Lov af 22. April 1904 og af 30. April 1909), er de i det nævnte Hæfte foreliggende Oplysninger ikke længere noget paalideligt Udtryk for de paagældende Forhold, hvorfor Bureauet foranledigede, at der i Henhold til Landbrugsministeriets Cirkulære af 4. November 1911 indsamledes nye Oplysninger; paa Grundlag af disse er nærværende Oversigt udarbejdet. Oplysningerne er i det væsentlige tilvejebragte ved Hjælp af Spørgeskemaer, som gennem Formændene for de i de enkelte Amsraadskredse nedsatte Kommissioner udsendtes til Besvarelse af de paagældende Indhavere af Husmandsbrugene. Det benyttede Skema findes gengivet Side 41.

Medens i det hele og store de indkomne Besvarelser skønnedes at afgive et brugbart Materiale for videre Bearbejdelse, viste det sig dog for enkelte Punkters Vedkommende nødvendigt at søge Meddelelserne korrigerede eller supplerede, dels ved at ty til andet foreliggende statistisk Materiale, dels ved fornyet Henvendelse til Kommissionsformændene. Blandt de mindre godt udfyldte Rubrikker var

navnlig den vedrørende Ansættelsen til Ejendomsskyld. Manglerne paa dette Punkt har man imidlertid for den allersterste Dels Vedkommende fjernet ved at sammenholde Skemaernes Oplysninger med dem, der findes i de hos Over-Skyldraadet beroende Fortegnelser over Vurdering til Ejendomsskyld, idet en Identificering af de paagældende Ejendomme i Almindelighed ikke frembød større Vanskeligheder. Angaaende Ejerskifte og Tvangssalg af Stats-Husmandsbrug har man tilvejebragt Oplysning gennem Henvendelse til Finansministeriet.

Nærværende Oversigt omfatter de i Finansaarene 19⁰⁰/₀₁—19¹⁰/₁₁ oprettede Husmandsbrug og belyser Lovenes Virkninger paa Grundlag af det om disse Husmandsbrug tilvejebragte statistiske Materiale. Hvad derimod selve Lovenes Bestemmelser og de i disse fastsatte særlige Laanebetingelser angaar, falder disse udenfor Undersøgelsens Ramme, og man henvises med Hensyn til disse Spørgsmaal til de paagældende ovenfor nævnte Love.

Statens Statistiske Bureau, Maj 1912.

MICHAEL KOEFOED.

Adolph Jensen.

Indhold.

	Side
1. Antallet og den geografiske Fordeling af de i Henhold til Lovene af 1899, 1904 og 1909 oprettede Husmandsbrug	7
2. Besiddernes personlige Forhold	10
3. Brugenes Størrelse, Værdi m. m.	19
4. Kreaturhold, Trækraft, Deltagelse i Andelsvirksomhed	33
<hr/>	
Det benyttede Spørgeskema	41
Résumé en français	42

1. Antallet og den geografiske Fordeling af de i Henhold til Lovene af 1899, 1904 og 1909 oprettede Husmandsbrug.

Det samlede Antal af de i Aarene 19⁰⁰/₀₁—19¹⁰/₁₁ oprettede Stats-Husmandsbrug var 5777. Dette Tal falder imidlertid ikke helt sammen med Antallet af de ved Slutningen af Finansaaret 19¹⁰/₁₁ faktisk eksisterende Statshuse. Af det fra de paagældende Kommissionsformænd indsendte Materiale fremgaar det nemlig, at der spredt rundt om i de forskellige Amtsraadskredse findes Husmandsbrug, som vel er oprettede i Henhold til de nævnte Love, men hvori Statens Prioritet ikke længere er indestaaende. Disse Huse er ikke medtagne i nærværende statistiske Redegørelse. I Følge de til Bureauet indgaaede Oplysninger var dette Tilfældet med 166 Husmandsbrug; tilbage bliver der saaledes i det hele 5611 Statshuse. Da der endvidere mangler nærmere Oplysninger om 170 af de paagældende Brug, omfatter det samlede af Bureauet i det følgende behandlede Materiale 5441 Ejendomme.

I omstaaende Tabel 1 (S. 8) er givet en Oversigt over, hvorledes disse 5441 Brug fordeler sig territorialt efter Amtsraadskredse og Kommuner; i sidste Kolonne er endvidere angivet Antallet af Kommuner, hvori Lovene er komne til Anvendelse, i pCt. af det samlede Antal Kommuner i vedkommende Amtsraadskreds. Af det hele Antal Brug, hvorom der er meddelt Oplysninger, fandtes de 1976 paa Øerne og de 3465 i Jylland eller henholdsvis ca. 36 og 64 pCt. af det samlede Antal. Ved den tilsvarende Undersøgelse vedrørende de i Aarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ op-

Tabel 1.

	Antal Kommuner med											Samlet Antal Statshuse	Antal Kommuner med Statshuse	Kommuner m. Statshuse i pCt. af samtl. Komm.
	1 Hus	2 Huse	3 Huse	4 Huse	5 Huse	6 Huse	7 Huse	8 Huse	9 Huse	10 Huse	11 Huse og derover			
Københavns Amtsradsreds	1	1	"	2	1	1	"	"	"	"	"	22	6	30
Roskilde —	2	1	3	3	2	1	2	1	2	"	6	167	23	77
Frederiksborg Amt	9	6	5	5	1	3	2	3	3	1	2	184	40	91
Holbæk —	6	4	9	4	4	2	2	6	2	1	17	481	57	92
Sorø —	12	8	8	5	2	5	4	6	"	1	3	243	54	84
Præste —	16	3	10	3	4	7	2	3	4	1	6	312	59	81
Sjælland	46	23	35	22	14	19	12	19	11	4	34	1409	239	82
Bornholms Amt	3	"	3	"	2	1	3	1	"	1	2	89	16	94
Maribo —	12	9	2	7	1	1	"	2	1	"	2	123	37	55
Svendborg —	14	5	4	6	4	1	"	4	1	"	2	160	41	56
Odense Amtsradsreds	14	8	5	4	3	2	2	1	"	1	2	149	42	86
Assens —	3	5	5	"	2	"	"	1	"	"	"	46	16	53
Fyn	31	18	14	10	9	3	2	6	1	1	4	355	99	65
Øerne	92	50	54	39	26	24	17	28	13	6	42	1976	391	74
Vejle Amt	14	13	4	1	2	3	"	"	"	1	2	119	40	60
Skanderborg Amtsradskr..	3	3	4	3	2	3	1	1	2	"	9	210	31	78
Aarhus —	4	3	1	3	1	2	"	"	3	1	12	287	30	83
Randers Amt	3	3	2	3	6	6	5	2	3	7	30	988	70	93
Det sydøstlige Jylland	24	22	11	10	11	14	6	3	8	9	53	1604	171	79
Aalborg Amt	12	7	2	4	3	6	1	3	3	1	11	333	53	80
Hjørring —	9	7	10	4	1	3	2	3	"	"	1	141	40	72
Thisted —	10	5	6	2	3	2	4	2	2	1	6	209	43	84
Det nordlige Jylland .	31	19	18	10	7	11	7	8	5	2	18	683	136	79
Viborg Amt	8	5	8	9	4	6	2	6	8	2	16	519	74	91
Ringkøbing —	10	8	7	11	10	4	3	2	3	2	14	526	74	85
Ribe —	14	11	2	2	2	"	2	2	2	1	1	133	39	67
Det sydvestl. Jylland.	32	24	17	22	16	10	7	10	13	5	31	1178	187	83
Jylland	87	65	46	42	34	35	20	21	26	16	102	3465	494	80
Hele Landet	179	115	100	81	60	59	37	49	39	22	144	5441	885	77

rettede Huse fandtes af 1859 Ejendomme de 586 paa Øerne, de 1276 i Jylland, svarende til ca. 32 og 68 pCt. af samtlige Huse. Husenes Fordeling mellem de to Hovedlandsdele er saaledes ikke undergaaet nogen større Forandring. Det er stadig i Jylland, at Lovene hyppigst er blevet bragt i Anvendelse, idet rundt regnet de to Tredjedele af Stats-Husmandsbrugene findes i denne Landsdel og en Tredjedel paa Øerne. Det mindste Antal Huse er oprettet i Københavns Amtsraadsreds; af Øernes Amter er det navnlig Holbæk og Præstø Amter, i hvilke Lovene af 1899, 1904 og 1909 er benyttede i størst Udstrækning absolut set; i Jylland er det navnlig i Randers, Viborg og Ringkøbing Amter, medens de sydlige og sydvestlige Amter, Vejle og Ribe, kun i ringere Udstrækning har udnyttet Lovene. De i det foregaaende fremhævede Amter er de samme, som ved den forrige Opgørelse over Statshusene havde gjort stærk resp. ringe Brug af Loven af 1899; der er saaledes i det hele ikke indtraadt iøjnefaldende Forandringer med Hensyn til det Omfang, hvori de senere Love er blevne udnyttede i Landets forskellige Egne. — Hvad Antallet af Kommuner med Statshuse angaar, ses det af Tabel 1, at der var oprettet saadanne Huse i 885 Kommuner, nemlig i 391 af Øernes og 494 af Jyllands Kommuner, svarende til henholdsvis 74 og 80 pCt. af disses samlede Antal. I det hele fandtes der ved Udgangen af Finansaaret 19¹⁰/₁₁ Statshuse i 77 pCt. af Landets Kommuner; ved Opgørelsen vedrørende de i Aarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ oprettede Brug var det tilsvarende Procenttal 51. Medens der saaledes den Gang fandtes Statshuse i Halvdelen af Landets Kommuner, fandtes der ved nærværende Undersøgelse saadanne i godt de tre Fjerdedele af disse. Forholdstallene bevæger sig mellem saa vide Grænser som 30 pCt. (Københavns Amtsraadsreds) og 93 og 94 pCt. (Randers og Bornholms Amter). Ser man bort fra Københavns Amtsraadsreds, er det Maribo Amt og Assens Amtsraadsreds, der, ligesom ved forrige Opgørelse, viser de relativt laveste Tal, idet her kun 55 og 53 pCt. af Kommunerne havde gjort Brug af Lovene mod tilsvarende 21 og 23 pCt. i Aarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅.

Af samtlige 885 Kommuner var der i noget over en Femtedel (179) kun oprettet et Brug, i 144 Kommuner var der oprettet 11 Brug eller endnu flere; i Randers Amt alene fandtes der 30 af disse sidste Kommuner, og i de to Amter, som fulgte nærmest efter, nemlig Holbæk og Viborg, henholdsvis 17 og 16.

2. Besiddernes personlige Forhold.

Paa de udsendte Skemaer var der stillet forskellige Spørgsmaal vedrørende Statshusmændenes personlige Forhold. Da Resultaterne for disse Spørgsmaals Vedkommende er nær overensstemmende fra Amt til Amt, meddeles de i det følgende kun summarisk for Landets to Hoveddele, Øerne og Jylland, samt for hele Landet under eet.

I alt boede der paa 5400 af de 5611 Statshuse 26531 Personer. Dette giver 4,91 Personer pr. Husstand. Anvendes dette Gennemsnit paa samtlige 5611 Husstande, kommer man til det Resultat, at det Antal Mennesker, for hvem Loven saaledes mere direkte har faaet Betydning, maa være mellem 27000 og 28000.

Angaaende Besiddernes Alder ved Overtagelsen af Huset giver nedenstaaende Tal Oplysning:

Besiddernes Alder ved Husets Overtagelse.

Alder	Antal Personer			Procentvis Fordeling		
	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne pCt.	Jylland pCt.	Hele Landet pCt.
25—30 Aar.....	519	1029	1548	26,3	29,7	28,5
30—40 —	882	1465	2347	44,6	42,3	43,1
40—50 —	505	769	1274	25,6	22,3	23,4
50 Aar og derover ..	59	181	240	3,0	5,1	4,4
uangivet	11	21	32	0,5	0,6	0,6
Tilsammen...	1976	3465	5441	100,0	100,0	100,0

Det fremgaar af disse Tal, at godt 28 pCt. af Besidderne havde overtaget deres Hus i en Alder af mellem 25 og 30 Aar, 43 pCt. mellem 30—40 Aar, noget over 23 pCt. i en Alder af mellem 40 og 50 Aar og endelig var 4,4 pCt. af Besidderne over 50 Aar, da de erhvervede deres Ejendomme. I Jylland er Procenttallene

for den yngste og den ældste Aldersgruppe lidt højere end for Øerne. Det fremgaar af Materialet, at Aldersgrænsen ned ad til er strængt overholdt, medens den noget mere elastisk fastsatte øvre Aldersgrænse — «som Regel ikke over 50 Aar gammel» — har bevirket, at en Del Personer, i alt 240, over 50 Aar er komne ind under Lovene.

I nær Forbindelse med Besiddernes Aldersfordeling staaer naturligvis deres ægteskabelige Stilling. Resultatet af de herhen hørende Oplysninger er meddelte i efterfølgende Oversigt:

Besiddernes ægteskabelige Stilling ved Husets
Overtagelse.

	Antal Personer			Procentvis Fordeling		
	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne pCt.	Jylland pCt.	Hele Landet pCt.
Gift før Overtagelsen	1600	2870	4470	81,0	82,8	82,2
Gift samme Aar . . .	237	328	565	12,0	9,5	10,4
Ugifte	77	230	307	3,9	6,6	5,6
Uangivet	62	37	99	3,1	1,1	1,8
Tilsammen	1976	3465	5441	100,0	100,0	100,0

Af samtlige 5441 Besiddere af Statshuse var saaledes de 4470 gifte før Overtagelsen af Ejendommen, medens 565 eller en Tiendedel blev gift samme Aar som Overtagelsen fandt Sted, og kun 307 eller 5—6 pCt. var ugifte. Det fremgaar saaledes af Tallene, at omkring de ni Tiendedele af de Personer, som var komne i Besiddelse af Statshuse, var gifte og havde stiftet Familie omkring det Tidspunkt, da de overtog Ejendommen.

Medens der med Hensyn til de sidst anførte Tal angaaende Besiddernes Aldersforhold og ægteskabelige Stilling ved Overtagelsen af Husene ikke findes større Afvigelser fra Forholdene ved den tilsvarende Opgørelse for Femaaret 19⁰⁰/01—19⁰⁴/05, stiller det sig noget anderledes, hvad Besiddernes Erhverv ved Ejendommens Overtagelse angaar. At dette er Tilfældet, kan imidlertid ikke undre, idet den Kreds af Personer, som i Henhold til Lovenes § 2 har Adgang til at komme i Betragtning, er

bleven ikke saa lidt udvidet. Efter Loven af 1899 var det kun Landarbejdere, som kunde komme i Betragtning — Landarbejder forstaaet som «enhver Mandsperson, der væsentlig ernærer sig ved at udføre almindeligt Landbrugsarbejde for andre imod Vederlag, hvad enten han staar i fast Tjenesteforhold eller har sit Erhverv som Daglejer». Ved Loven af 1904 udvidedes § 2 til at omfatte «de med Landarbejderne i økonomisk Henseende ligestillede Landhaandværkere, Teglværksarbejdere o. l., der delvis ernærer sig ved almindeligt Landbrugsarbejde». Endelig udvidedes § 2 i Loven af 1909 til ogsaa at omfatte ugifte Kvinder, der væsentlig ernærer sig ved at udføre almindeligt Landbrugsarbejde samt, under visse Betingelser, ogsaa Fiskere.

Besiddernes Erhverv ved Husets Overtagelse.

	Antal Personer			Procentvis Fordeling		
	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne pCt.	Jylland pCt.	Hele Landet pCt.
Daglejere	1462	2496	3958	74,0	72,1	72,8
Staaende i fast Tjenesteforhold .	216	311	527	10,9	9,0	9,7
Haandværkere	109	296	405	5,5	8,5	7,4
Andre Erhverv	137	303	440	6,9	8,7	8,1
Uangivet	52	59	111	2,7	1,7	2,0
Tilsammen...	1976	3465	5441	100,0	100,0	100,0

I det hele omfatter saaledes egentlige Daglejere samt Personer staaende i fast Tjenesteforhold den langt overvejende Del af dem, der var komne ind under de nævnte Love, nemlig over de fire Femtedele (82,5 pCt.) for hele Landet, ca. 85 pCt. paa Øerne og ca. 81 pCt. i Jylland. En Fjortendedel havde været Haandværkere, medens lidt over 10 pCt. faldt ind under andre eller uangivne Erhverv. Ved Opgørelsen vedrørende Aarene 19⁰⁰/₀₁—19⁰⁴/₀₅ viste det sig, at de 80,8 pCt. af Statshusmændene havde været Daglejere og 11,1 pCt. havde staaet i fast Tjenesteforhold forud for Overtagelsen, ialt altsaa ca. 93 pCt. svarende til ca. 82 pCt. ved nærværende Undersøgelse. Andre og uangivne Erhverv omfattede ved den tidligere Undersøgelse 8,1 pCt., svarende til 10,1 pCt. ved denne, medens de 7,4 pCt. Haandværkere er komne til i Henhold

til de ovenfor omtalte Ændringer i Lovens § 2. Blandt de 440 Personer under Gruppen «andre Erhverv» var:

Teglværksarbejdere	76	Personer
Træskomænd	49	—
Tækkemænd	49	—
Skovarbejdere	46	—
Fiskere	29	—
Landpostbude	27	—
Vejmænd	25	—

Endnu skal det tilføjes, at i Henhold til den nye Affattelse af § 2 i Loven af 1909 var, saa vidt det kan skønnes efter det foreliggende Materiale, 7 Kvinder blevne Ejere af Stats-Husmandsbrug.

Som Afslutning paa dette Afsnit af Undersøgelsen skal anføres omstaaende Tabel 2 (S. 14), der indeholder en Oversigt over det Omfang, hvori Besidderne af Statshuse arbejder for andre. I denne Oversigt er medtaget 5337 Ejendomme, idet 104 udgik paa Grund af mangelfuld Besvarelse af de herhen hørende Spørgsmaal. Antallet af Arbejdsdage er, som det vil ses, stillet i Forhold til Ejendommenes Størrelse, idet disse er delt i 4 Størrelsesgrupper: Ejendomme paa 1,10—2,21 ha (2—4 Tdr. Ld.), mellem 2,21—3,31 ha (4—6 Tdr. Ld.), mellem 3,31—4,41 ha (6—8 Tdr. Ld.) samt paa 4,41 ha og derover (8 Tdr. Ld. og derover). Endvidere er Materialet efter Tidspunktet for Husenes Oprettelse delt i 3 Grupper sammenvaldende med de Finansaar, hvori de tre Love har virket: for Huse oprettede i Finansaarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅, i Finansaarene 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀ og i Finansaaret 19¹⁰/₁₁. I den første Kolonne er anført det samlede Antal Besvarelser, i den anden Antallet af Personer, som i det hele arbejder for andre. I Kolonne 3 er anført Antallet af dem, som har opgjort, hvor mange Dage de omtrentlig arbejder for andre om Aaret. Den 4de Rubrik indeholder det samlede Antal Arbejdsdage i Aarets Løb og den 5te endelig det gennemsnitlige aarlige Antal Arbejdsdage pr. Brug. Med Hensyn til Begrebet «Arbejdsdag» skal blot bemærkes, at i alle Tilfælde, hvor vedkommende havde opgivet Brøkkele af Dage, er disse omsatte til hele Arbejdsdage (f. Eks. er Mælkekørsel til Mejeri om Formiddagen regnet som en halv Arbejdsdag o. l.).

Tabel 2.

Ejendommenes Størrelse	Øerne					Jylland				
	Antal Opgivelser	Deraf arbejder for andre	Arbejdsdage			Antal Opgivelser	Deraf arbejder for andre	Arbejdsdage		
			Antal Opgivelser	Samlet Antal Arbejdsdage	Gentl. Antal Arbejdsdage pr. Brug			Antal Opgivelser	Samlet Antal Arbejdsdage	Gentl. Antal Arbejdsdage pr. Brug
For Huse oprettede i Finansaarene										
1,10—2,21 ha (2—4 T. L.)	134	121	109	16617	153	91	71	66	10955	166
2,21—3,31 - (4—6 —)	284	220	201	25908	129	320	257	223	31448	141
3,31—4,41 - (6—8 —)	91	63	59	5882	100	275	211	193	23215	120
4,41... - (8 og derover)	29	12	10	910	91	446	246	231	23545	102
Tils. ...	538	416	379	49317	130	1132	785	713	89163	125
For Huse oprettede i Finansaarene										
1,10—2,21 ha (2—4 T. L.)	114	96	85	14420	170	94	79	70	12740	182
2,21—3,31 - (4—6 —)	591	486	437	58525	134	473	370	337	48245	143
3,31—4,41 - (6—8 —)	360	268	240	24453	102	580	421	386	47992	124
4,41... - (8 og derover)	105	48	44	4436	101	699	441	415	47341	114
Tils. ...	1170	898	806	101834	126	1846	1311	1208	156318	129
For Huse oprettede i Finansaaret										
1,10—2,21 ha (2—4 T. L.)	7	7	5	1050	210	7	4	2	335	168
2,21—3,31 - (4—6 —)	74	64	57	9325	164	52	41	36	5425	151
3,31—4,41 - (6—8 —)	115	91	79	8526	108	173	137	119	15245	128
4,41... - (8 og derover)	24	13	10	680	68	199	126	114	12550	110
Tils. ...	220	175	151	19581	130	431	308	271	33555	124

Som ovenfor berørt, er det ikke helt den samme Kredt af Mennesker, erhvervsmæssigt set, som omfattes af de forskellige Love, idet Landhaandværkerne efterhaanden i større Omfang har faaet Adgang til at komme i Betragtning. Da der var en Mulighed for, at der heri kunde ligge et forstyrrende Moment, som gjorde en direkte Sammenligning af Antallet af Arbejdsdage indenfor de forskellige Femaar mindre tilladelig, har man foretaget en Prøveberegning over, hvorledes Forholdene vilde stille sig, dersom Haand-

værkere o. l. udelades. Resultatet syntes imidlertid ikke at paavirkes i kendelig Grad i nogen bestemt Retning, og nogen herhen hørende Sondring af Materialet er derfor ikke foretaget i Tabel 2. (Om Huse med Tillægs- laan i Henhold til Loven af 1909 § 13 se nedenfor).

Af Tabel 2 fremgaar det, at af det samlede Antal Statshusmænd arbejdede for andre:

Hele Landet				
Antal Opgivelser	Deraf arbejder for andre	Arbejdsdage		
		Antal Opgivelser	Samlet Antal Arbejdsdage	Gsnl. Antal Arbejdsdage pr. Brug

19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅

225	192	175	27572	158
604	477	424	57356	135
366	274	252	29097	116
475	258	241	24455	102
1670	1201	1092	138480	127

19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀

208	175	155	27160	175
1064	856	774	106770	138
940	689	626	72445	116
804	489	459	51777	113
3016	2209	2014	258152	128

10¹⁰/₁₁

14	11	7	1385	198
126	105	93	14750	159
288	228	198	23771	120
223	139	124	13230	107
651	483	422	53136	126

Paa Huse oprett. i Aarene	Øerne		Jylland	Hele Landet
	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
19 ⁰⁰ / ₀₁ — ⁰⁴ / ₀₅	77,8	69,4	71,9	
19 ⁰⁵ / ₀₆ — ⁰⁹ / ₁₀	76,8	71,0	73,2	
19 ¹⁰ / ₁₁	79,6	71,5	74,2	

Paa saadanne Huse, som var oprettede i Finansaarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅, arbejdede saaledes ca. 72 pCt. af Besidderne for andre. Denne Procentdel er stigende til 73 pCt. for Besiddere af Huse oprettede i det følgende Femaar og er godt 74 pCt. for de i 19¹⁰/₁₁ oprettede Huse. Tallene er gennemgaaende noget højere paa Øerne end i Jylland. Som nogenlunde gennemgaaende Regel kan ogsaa fremhæves, at Procenten er faldende med Ejendommens stigende Størrelse. For Husene oprettede i det første Femaar finder man saaledes, for hele Landet under eet og for

Ejendomsgruppen 1,10—2,21 ha, at 85,3 pCt. af Besidderne gik paa Arbejde for andre, medens dette for Besiddere af Huse paa 4,41 ha og derover kun var Tilfældet med 54,3 pCt. For Huse oprettede i Femaaret 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀ var de tilsvarende Tal 84,1 og 60,8 pCt. I det hele kan det derfor siges at fremgaa af Materialet, at jo større de paagældende Ejendomme er, desto sjældnere arbejder Besidderne for fremmede. Af Tabel 2 fremgaar det endvidere, at for saa vidt der arbejdes for frem-

møde, er det gennemsnitlige aarlige Antal Arbejdsdage stærkt aftagende med Ejendommens stigende Størrelse. Besiddere af Huse oprettede i det første Femaar arbejdede saaledes gennemsnitlig 127 Dage aarlig udenfor Hjemmet, men hertil svarede 158 Dage for Besiddere af Huse mellem 1,10—2,21 ha og kun 102 Dage for Besiddere af Huse paa 4,41 ha og derover. For Huse oprettede i det følgende Femaar var det tilsvarende gennemsnitlige Antal Arbejdsdage om Aaret 128, svarende til henholdsvis 175 og 113 Dage for de mindste og største Ejendomme. For Huse oprettede i Finansaaret 19^{10/11} svarede hertil henholdsvis 126 Dage, 198 og 107 Dage. Sammenholdes Tallene for Arbejdsdagene indenfor de samme Størrelsesgrupper af Huse, vil det ses, at disse Tal gennemgaaende er voksende fra de ældre til de nyoprettede Huse, lavere for Huse oprettede i det første Femaar end for Huse oprettede i det næste Femaar, og endelig lavere for disse end for de allersenest (i Finansaaret 19^{10/11}) oprettede Huse. Naar det tilsvarende Forhold derimod ikke træder frem i det gennemsnitlige Antal Arbejdsdage for Femaarsgrupperne, saa ligger dette i, at den procentvise Fordeling af Husene indenfor disse er undergaaet nogen Forskydning, og det saaledes, at de større Huse — hvis Besiddere arbejder mindre udenfor Hjemmet — er stærkere repræsenterede indenfor de i 19^{05/06—09/10} oprettede Huse, end indenfor de i det foregaaende Femaar oprettede; dette fremgaar ogsaa af følgende Tal for hele Landet.

Ejendommens Størrelse	Procentvis Fordeling af Huse oprettede i Finansaarene		
	19 ^{00/01—04/05} pCt.	19 ^{05/06—09/10} pCt.	19 ^{10/11} pCt.
1,10—2,21 ha	16,0	7,6	1,7
2,21—3,31 -	38,8	38,5	22,0
3,31—4,41 -	23,1	31,1	46,9
4,41 ha og derover	22,1	22,8	29,4
Tilsammen...	100,0	100,0	100,0

Medens af de Huse, der oprettedes i det første Femaar, 16,0 pCt. faldt i Størrelsesgruppen 1,10—2,21 ha, var dette kun Til-

fældet med 7,6 pCt. af de i 19^{05/06}—^{09/10} oprettede, og af dem, der oprettedes i 19^{10/11}, faldt ikke en Gang 2 pCt. indenfor denne Størrelsesgruppe. Det samme Forhold genfindes for de to Hovedlandsdele.

Det er ikke uden Interesse at sammenstille Tallene for Arbejdsdage, saaledes som de beregnedes i den første Publikation vedrørende Statshuse (oprettede i 19^{00/01}—^{04/05}), med det ved nærværende Undersøgelse for de i samme Tidsrum oprettede Huse beregnede Antal Arbejdsdage.

Gennemsnitligt Antal Arbejdsdage pr. Brug for Huse oprettede i 19^{00/01}—^{04/05}

Ejendommens Størrelse	Ved Opgørelsen 1906			Ved Opgørelsen 1911		
	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne	Jylland	Hele Landet
1,10—2,21 ha	172	198	184	153	166	158
2,21—3,31 -	145	158	152	129	141	135
3,31—4,41 -	134	150	148	100	120	116
4,41 ha og derover ...	100	131	130	91	102	102
Gsntl....	153	156	155	130	125	127

For de Huse, der oprettedes i Femaaret 19^{00/01}—^{04/05}, synes der saaledes at have fundet en kendelig Nedgang Sted i Antallet af Arbejdsdage. Dette gælder saavel for Huse paa Øerne, i Jylland som for hele Landet og for alle Størrelsesgrupper af Huse uden Undtagelse. Her maa det jo imidlertid ikke glemmes, at netop disse ældre Huse kan være undergaaede adskillige Forandringer i de mellemliggende Aar, bl. a. være blevne udvidede enten ved rent privat tilkøbt Jord eller ved Hjælp af Tillægslaan i Henhold til Loven af 1909 § 13. Det første af disse Momenter er der ikke nogen Mulighed for at skille ud og behandle særskilt. Derimod har man foretaget en særskilt Undersøgelse vedrørende de Huse, hvis Besiddere har erholdt Tillægslaan. Resultatet af denne Undersøgelse er, at de Husmænd, der havde erholdt Tillægslaan, gennemgaaende arbejdede noget mindre for fremmede end de, der ikke havde modtaget Tillægslaan, nemlig — for Landet som Helhed — 101 Dage og 102 Dage henholdsvis for Huse oprettede i det første og det andet Femaar, svarende til

127 og 128 Dage efter Beregningerne i Tabel 2. Ser man bort fra Huse med Tillægslaen, faar man for Huse oprettede 19⁰⁰/01—04/05 følgende Antal Arbejdsdage:

Husenes Tilliggende	Øerne	Jylland	Hele Landet
1,10—2,21 ha	152	167	158
2,21—3,31 -	130	143	137
3,31—4,41 -	92	127	121
4,41 ha og derover	80	107	106
Gsntl....	133	132	133

Der finder saaledes, naar man fradrager Huse med Tillægslaen, gennemgaaende en mindre Forøgelse Sted i Antallet af Arbejdsdage, men det ses tillige, at Tallene fra 1911 desuagtet er adskilligt lavere end de fra 1906 ovenfor anførte. Det tør saaledes fastslaas, at Besidderne af Huse oprettede i Femaaret 19⁰⁰/01—04/05 gennemgaaende arbejdede mindre for fremmede ved Opgørelsen i 1911, end Tilfældet viste sig at være ved Opgørelsen i 1906.

Angaaende Besiddernes mere personlige Forhold turde i det hele taget følgende være et Udtryk for Resultatet af de forløbne Aars Erfaringer: Det er navnlig den noget ældre, gifte Landarbejder, der fortrinsvis har søgt at erhverve Jord i Henhold til Lovene af 1899, 1904 og 1909, sjældnere yngre, ugifte Personer staaende i fast Tjenesteforhold eller Landhaandværkere. Ligesom det langt overvejende Antal Besiddere er udgaaet fra Landarbejderklassen i snævrere Forstand, saaledes har de ogsaa efter Erhvervelsen af deres Ejendomme væsentlig bevaret Karakteren af Landarbejdere, dog saaledes at denne synes mindre fremtrædende for Besiddere af de større Lodder end for Besiddere af de mindre, og noget mindre fremtrædende for Besiddere af de ældre Huse end for Besiddere af de nyoprettede, og endelig synes Besiddere af Huse oprettede i det første Femaar at arbejde noget mindre uden for Hjemmet nu end straks efter Erhvervelsen af Huset.

3. Brugenes Størrelse, Værdi m. m.

I det foregaaende er der fremdraget nogle Træk til Belysning af Statshusmændenes mere personlige Forhold. I det følgende skal der i Korthed gives en Oversigt over forskellige Forhold vedrørende selve de Ejendomme, som de har erhvervet i Henhold til de forskellige herhen hørende Love.

Om Brugenes Tilliggende og Fordeling efter Størrelse er Oplysningerne samlede i Tabel 3 (S. 20—21), der for Øerne, Jylland og hele Landet, for Huse oprettede i Femaarene 1900/01—04/05, 1905/06—09/10 samt Aaret 1910/11 indeholder Oplysninger om Antallet af Huse, for hvilke der forelaa brugbare Oplysninger vedrørende de nævnte Forhold, det samlede Areal, dettes gennemsnitlige Størrelse og endelig Ejendommenes procentvise Fordeling mellem de 9 angivne Størrelsesgrupper. Det maa bemærkes, at de i Oversigten for Finansaarene 1900/01—04/05 indeholdte Data er tagne fra den tidligere tilsvarende Publikation af 1906 vedrørende de i disse Aar oprettede Husmandsbrug, medens de for de følgende Aar givne Oplysninger naturligvis er byggede paa det i Anledning af nærværende Undersøgelse fremskaffede Materiale. Som allerede berørt, og som det fremgaar af Oversigten, er Materialet delt efter Tidsperioder svarende til de forskellige Love. Dette synes rimeligt, idet disses herhen hørende Bestemmelser ikke er ganske ens affattede. I Loven af 1899 bestemtes det (§ 4): «de Jordlodder, der erhverves i det her omhandlede Øjemed, skulle have en Størrelse af 3¹/₂ à 5 Tdr. Land Middeljord, eller hvad dertil svarer; dog maa Lodden ikke være mindre end 2 Tdr. Land g. M. og ikke større end 8 Tdr. Land g. M. I Landets magrere Egne kan Lodden dog have et større geometrisk Areal». I Loven af 1904 (§ 4) er den tilsvarende Bestemmelse: «de Jordlodder, der erhverves i det her omhandlede Øjemed, maa ikke være mindre end 2 Tdr. Land g. M. og ikke større end 8 Tdr. Land g. M. I Landets magre Egne kan Lodden have et større Areal, dog uden Landbrugsministerens Tilladelse ikke over 12 Tdr. Land». Endelig forandrede § 4 i Loven af 1909 derhen,

		Øerne			
		Antal Ejen- domme	Samlet Areal ha	ha pr. Brug	Ejen- dommenes procentvise Fordeling pCt.
Ejendommenes Størrelse		Ejendomme			
1,10—1,65 ha (2—3 Tdr. Ld.)	23	32,9	1,43	3,98
1,65—2,21 - (3—4 —)	167	312,4	1,87	28,89
2,21—2,76 - (4—5 —)	246	572,5	2,33	42,57
2,76—3,31 - (5—6 —)	95	273,3	2,87	16,44
3,31—3,86 - (6—7 —)	28	96,3	3,44	4,84
3,86—4,41 - (7—8 —)	11	45,5	4,14	1,90
4,41—6,62 - (8—12 —)	8	39,7	4,96	1,38
6,62—8,82 - (12—16 —)	"	"	"	"
8,82 og derover (16 og derover)	"	"	"	"
Tilsammen		578	1372,6	2,37	100,00
Ejendommenes Størrelse		Ejendomme			
1,10—1,65 ha (2—3 Tdr. Ld.)	13	18,0	1,39	1,10
1,65—2,21 - (3—4 —)	74	130,4	1,76	6,26
2,21—2,76 - (4—5 —)	254	583,4	2,30	21,47
2,76—3,31 - (5—6 —)	345	970,5	2,81	29,16
3,31—3,86 - (6—7 —)	309	1050,8	3,40	26,12
3,86—4,41 - (7—8 —)	84	329,1	3,92	7,10
4,41—6,62 - (8—12 —)	97	461,4	4,76	8,20
6,62—8,82 - (12—16 —)	6	46,6	7,77	0,51
8,82 og derover (16 og derover)	1	10,2	10,20	0,08
Tilsammen		1183	3600,4	3,04	100,00
Ejendommenes Størrelse		Ejendomme			
1,10—1,65 ha (2—3 Tdr. Ld.)	"	"	"	"
1,65—2,21 - (3—4 —)	7	12,6	1,80	3,18
2,21—2,76 - (4—5 —)	22	51,4	2,34	10,00
2,76—3,31 - (5—6 —)	52	148,2	2,85	23,64
3,31—3,86 - (6—7 —)	73	245,0	3,36	33,18
3,86—4,41 - (7—8 —)	43	172,0	4,00	19,55
4,41—6,62 - (8—12 —)	22	101,0	4,60	10,00
6,62—8,82 - (12—16 —)	1	6,6	6,62	0,45
8,82 og derover (16 og derover)	"	"	"	"
Tilsammen		220	736,8	3,35	100,00

3.

Jylland				Hele Landet			
Antal Ejen- domme	Samlet Areal ha	ha pr. Brug	Ejen- dommenes procentvise Fordeling pCt.	Antal Ejen- domme	Samlet Areal ha	ha pr. Brug	Ejen- dommenes procentvise Fordeling pCt.
oprettede i Finansaarene 19 ⁰⁰ / ₀₁ — ⁰⁴ / ₀₅ .							
48	65,4	1,36	3,88	71	98,3	1,38	3,91
134	258,3	1,93	10,34	301	570,7	1,90	16,59
241	581,0	2,41	19,50	487	1153,5	2,37	26,86
255	755,7	2,96	20,63	350	1029,0	2,94	19,29
164	574,3	3,50	13,27	192	670,6	3,49	10,58
130	521,9	4,02	10,52	141	567,4	4,02	7,77
198	1059,2	5,35	16,02	206	1098,9	5,34	11,36
50	370,0	7,40	4,05	50	370,0	7,40	2,76
16	176,4	10,04	1,29	16	176,4	10,04	0,88
1236	4362,2	3,53	100,00	1814	5734,8	3,16	100,00
oprettede i Finansaarene 19 ⁰⁵ / ₀₆ — ⁰⁹ / ₁₀ .							
20	25,8	1,29	1,06	33	43,8	1,33	1,07
73	132,8	1,82	3,88	147	263,2	1,79	4,79
183	427,7	2,34	9,72	437	1011,1	2,31	14,25
306	875,6	2,86	16,25	651	1846,1	2,84	21,24
336	1142,7	3,41	17,84	645	2193,5	3,40	21,04
256	1012,8	3,96	13,60	340	1341,9	3,95	11,09
552	2779,5	5,04	29,31	649	3240,9	4,99	21,17
128	916,5	7,16	6,80	134	963,1	7,19	4,37
29	316,6	10,92	1,54	30	326,8	10,89	0,98
1883	7630,0	4,05	100,00	3066	11230,4	3,66	100,00
oprettede i Finansaaret 10 ¹⁰ / ₁₁ .							
5	7,0	1,40	1,15	5	7,0	1,40	0,76
2	3,4	1,70	0,46	9	16,0	1,78	1,37
14	34,2	2,44	3,22	36	85,6	2,38	5,50
40	116,0	2,90	9,20	92	264,2	2,87	14,05
79	271,7	3,44	18,16	152	516,7	3,40	23,21
93	367,2	3,95	21,38	136	539,2	3,97	20,76
144	732,2	5,09	33,10	166	833,2	5,02	25,34
41	301,4	7,35	9,43	42	308,0	7,33	6,41
17	193,3	11,37	3,90	17	193,3	11,37	2,60
435	2026,4	4,67	100,00	655	2763,2	4,22	100,00

at «de Jordlodder, der erhverves i det omhandlede Øjemed, maa ikke uden Landbrugsministerens Samtykke være mindre end 1 Hektar Land»; Bestemmelsen om Maksimumsgrænsen faldt altsaa bort.

Sammenholdes Oplysningerne i Tabel 3 efter Tiden for Husenes Oprettelse, vil det ses, at for Øerne under eet betragtet var Gennemsnitstilliggendet for Huse oprettede i det første Femaar, altsaa under den første Lov, 2,37 ha, for Huse oprettede i Løbet af det følgende Femaar 3,04 ha, og endelig for de i Finansaaret 19¹⁰/₁₁ oprettede Huse 3,35 ha. For Jylland var de tilsvarende Tal for Gennemsnitstilliggendet henholdsvis 3,53 ha, 4,05 ha og 4,67 ha, og for alle Huse under eet: 3,16 ha, 3,66 ha og 4,22 ha. Sættes Tilliggendets Gennemsnitsstørrelse for de i det første Femaar oprettede Huse = 100 og beregnes de tilsvarende Tal for 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀ og 19¹⁰/₁₁ i Forhold hertil, faar man følgende Tal:

	Øerne	Jylland	Hele Landet
19 ⁰⁰ / ₀₁ — ⁰⁴ / ₀₅	100	100	100
19 ⁰⁵ / ₀₆ — ⁰⁹ / ₁₀	128	115	116
19 ¹⁰ / ₁₁	141	132	133

Det gennemsnitlige Tilliggende er saaledes for Huse oprettede i 19¹⁰/₁₁ for Øerne 41, for Jylland 32 og for hele Landet 33 pCt. større end for de i det første Femaar oprettede Huse. Denne Forøgelse i Husenes Gennemsnitstilliggende giver sig ogsaa tydeligt til Kende i Procenttallene for Brugenes Fordeling indenfor Størrelsesgrupperne, idet der i disse Tal foregaar en Forskydning i Retning af stigende Procenttal for de større Brug. For Landet i det hele taget faldt af Brugene oprettede 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ godt 20 pCt. under 2,21 ha, ca. 65 pCt. mellem 2,21 og 4,41 ha og omkring 15 pCt. over 4,41 ha; for de i 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀ oprettede Huse var de tilsvarende Procenttal henholdsvis omkring 6, 68 og 26 og endelig for de i 19¹⁰/₁₁ oprettede Huse 2, 64 og 34 pCt.

I Sammenhæng med det anførte vedrørende de oprettede Brugs Størrelse skal anføres et Par Tal til Belysning af Spørgsmaalet om Kvaliteten af Jorden til de udlagte Lodder. Dette er forsøgt i Tabel 4, som viser, hvor mange Hektarer, der ved Opgørelsen vedrørende Statshuse oprettede i 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ kom pr.

Td. Hartkorn for Gaarde ialt, Huse ialt (efter Arealopgørelsen 1901) samt for de da oprettede Brug; i de tre sidste Kolonner er beregnet tilsvarende Tal for det følgende Femaar, idet Tallene for samtlige Gaarde og samtlige Huse er uddragne af Tabelværket over Vurderingen til Ejendomsskyld pr. 1. Juli 1909.

Tabel 4.

Landsdele	Gennemsnitligt Antal Hektarer pr. Td. Hrtk.					
	Ved Opgørelsen for Statshuse oprettede i 19 ⁰⁰ / _{01—04/06}			Ved Opgørelsen for Statshuse oprettede i 19 ⁰⁶ / _{06—09/10}		
	Samtlige Gaarde 1901	Samtlige Huse 1901	Samtlige Stats-huse	Samtlige Gaarde 1909	Samtlige Huse 1909	Samtlige Stats-huse
Sjælland	6,01	7,78	6,23	5,52	7,67	5,82
Bornholm	6,01	10,76	5,57	5,53	10,14	4,98
Lolland-Falster	5,35	5,85	5,13	5,06	6,00	4,70
Fyn	5,68	6,29	5,96	5,42	6,23	5,73
Øerne...	5,85	7,17	6,12	5,42	7,12	5,63
Det sydøstlige Jylland....	8,72	20,63	10,09	8,22	20,15	7,82
Det nordlige Jylland	13,07	25,71	12,91	12,15	24,44	11,55
Det sydvestlige Jylland...	16,05	40,21	17,49	14,62	39,62	18,42
Jylland...	12,03	29,29	12,58	11,17	28,60	10,89
Hele Landet...	8,55	19,14	10,09	7,93	19,37	8,34

Paa Grund af de relativt smaa Tal for Aaret 19¹⁰/₁₁ og det relativt store Spillerum for Tilfældigheder er der ikke gjort noget Forsøg paa at beregne de hertil svarende Tal for dette Aar. Det bør ikke overses, at Redegørelsen for denne Side af Materialet, bortset fra de almindelige Mangler ved Hartkornet som Kvalitetsmaal for Jorden i vore Dage, frembyder særlige Vanskeligheder paa Grund af de oprettede Husmandsbrugs ulige Fordeling mellem Landets forskellige Egne. Paa den anden Side maa det dog ikke glemmes, at Statshusene nu findes spredt i et langt større Antal af Landets Kommuner end Tilfældet var ved den foregaaende Opgørelse (jfr. Side 9), og at det anførte Moment derfor tør antages at spille en mindre Rolle nu end tidligere.

	Antal Opgivelser	Samlet Areal ha	Samlet Hartkorn Tdr.	Samlet Jordpris (uden Bygninger) Kr.	Ny-Bygnin- gernes Pris Kr.	Samlet Vurderings- sum ved Laanets Optagelse Kr.
Finanssaarene						
Sjælland	415	1000,5	160,10	908127	794868	1,681291
Bornholm	25	58,4	10,51	56485	50446	102850
Lolland-Falster	27	49,2	9,46	58587	52555	107800
Fyn	73	174,5	29,48	183110	149568	365422
Øerne	540	1282,6	209,55	1,206309	1,047437	2,257363
Det sydøstlige Jylland	444	1449,5	143,22	906944	777017	1,764251
Det nordlige Jylland	275	912,5	71,57	548612	495513	1,073341
Det sydvestlige Jylland	364	1431,6	82,96	685812	651303	1,431607
Jylland	1083	3793,6	297,75	2,141368	1,923833	4,269199
Hele Landet	1623	5076,2	507,30	3,347677	2,971270	6,526562
Finanssaarene						
Sjælland	626	1912,8	328,43	1,832000	1,567230	3,484145
Bornholm	43	97,3	19,53	111050	129700	231640
Lolland-Falster	45	108,9	23,17	132000	131300	252100
Fyn	203	539,1	94,10	591320	571560	1,244380
Øerne	917	2658,1	465,23	2,666370	2,399790	5,212265
Det sydøstlige Jylland	627	2229,8	285,30	1,769420	1,529300	3,302650
Det nordlige Jylland	234	900,9	78,01	611900	557140	1,147590
Det sydvestlige Jylland	461	2021,9	109,80	1,071630	1,080250	2,241600
Jylland	1322	5152,6	473,11	3,452950	3,166690	6,691840
Hele Landet	2239	7810,7	938,34	6,119320	5,566480	11,904105
Finanssaaret						
Sjælland	142	497,0	89,86	514595	402520	962990
Bornholm	6	13,0	2,89	17300	20900	39045
Lolland-Falster	13	42,0	9,80	53200	38800	98420
Fyn	30	89,6	14,97	100335	90600	211975
Øerne	191	641,6	117,52	685430	552820	1,312430
Det sydøstlige Jylland	176	718,8	100,80	638130	527090	1,228020
Det nordlige Jylland	41	177,5	16,98	139705	118300	253680
Det sydvestlige Jylland	118	660,1	34,20	338410	344040	718450
Jylland	335	1556,4	151,98	1,116245	989430	2,205150
Hele Landet	526	2198,0	269,50	1,801675	1,542250	3,517580

5.

Stats- laanets samlede Beløb Kr.	Bygningernes samlede Assurance Kr.	Samlet Vurdering til Ejen- domsskyld Kr.	Jordpris pr. ha Kr.	Jordpris pr. Td. Hartkorn Kr.	Vurderings- sum pr. Brug (ved Laanets Optagelse) Kr.	Vurdering til Ejen- domsskyld pr. Brug Kr.	Statens Prioritet i pCt. af Vurderings- summen pCt.
--	---	--	---------------------------	--	---	--	--

19⁰⁰/_{01—04}/₀₅

1,410200	1,074694	1,728000	908	5672	4051	4164	83,88
88337	65103	10400	967	5374	4114	4160	85,89
95973	80027	111080	1191	6193	3993	4114	89,00
305708	223908	348200	1049	6211	5006	4770	83,77
1,900218	1,443732	2,197680	941	5757	4180	4070	84,20
1,566745	1,139241	1,736095	626	6633	3974	3910	88,81
957838	681433	1,067620	601	7665	3903	3882	89,24
1,275726	879661	1,393085	479	8267	3933	3827	89,11
3,800309	2,700335	4,196800	564	7192	3942	3875	89,02
5,700527	4,144067	6,394480	659	6599	4021	3940	87,35

19⁰⁵/_{06—09}/₁₀

2,912278	2,138448	3,360223	958	5578	5566	5368	83,59
197835	165660	226700	1141	5686	5387	5272	85,41
225570	173770	249300	1212	5697	5600	5540	89,48
1,058020	840960	1,142800	1097	6284	6130	5630	85,02
4,393703	3,318838	4,979023	1003	5731	5684	5430	84,30
2,966400	2,206050	3,252800	794	6202	5267	5188	89,82
1,031800	767930	1,115100	679	7844	4904	4765	89,91
2,011420	1,557310	2,183930	530	9760	4863	4737	89,73
6,009620	4,531290	6,551830	670	7298	5062	4956	89,81
10,403323	7,850128	11,530853	783	6521	5317	5150	87,39

19¹⁰/₁₁

837123	571791	896200	1035	5727	6782	6311	86,93
34020	31410	36000	1331	5987	6508	6000	87,13
87600	56500	82500	1267	5429	7571	6346	89,01
185760	155790	190100	1120	6702	7066	6337	87,63
1,144503	815491	1,204800	1068	5832	6871	6308	87,20
1,104160	757090	1,109650	888	6331	6977	6305	89,91
231900	171300	229100	787	8228	6309	5588	89,65
644670	459440	636900	513	9895	6089	5397	89,73
1,980730	1,387830	1,975650	717	7345	6583	5897	89,82
3,125233	2,203321	3,180450	820	6685	6687	6046	88,95

Den gennemgaaende Regel synes, efter Tallene i Tabel 4 at dømme, at være den, at Statshusene har flere Hektarer pr Td. Hartkorn end Gaardene, men betydelig færre end Husene i det hele. Af betydelig Interesse er en Sammenligning af Tallene i Kolonne 3 og 6. Disse Tal viser, at det gennemsnitlige Antal Hektarer pr. Td. Hartkorn er større for Husene oprettede i det første end i det andet Femaar.

Hovedresultatet af den herhen hørende Del af Undersøgelsen synes efter det anførte at være dette, at de senere oprettede Brug gennemgaaende er større og har faaet udlagt bedre Jordlodder end de i det første Femaar oprettede.

Til Spørgsmaalet om de udlagte Lodders Størrelse og Beskaffenhed knytter sig naturligt Spørgsmaalet om Brugenes Værdi og om den Pris, der er betalt for Jorden. I foranstaaende Tabel 5 (S. 24—25) er samlet de herhen hørende Oplysninger for ialt 4388 Ejendomme, idet saadanne Ejendomme er udeladte, for hvilke ikke alle Spørgsmaalene var besvarede. Oplysningerne i Tabel 5 er derfor sam hørende i den Forstand, at de alle refererer sig til de samme Ejendomme. Desuden er Huse med Tillægslaan holdtē ude af Oversigten for at undgaa det mulig forstyrrende Moment, som kunde ligge deri, at en Del af disse Huse har tilkøbt Jord paa Tidspunkter der falder indenfor begge de Femaar, hvorefter Materialet er delt. Tallene for Oversigtens første Femaar er tagne fra den første Publikation, som Bureauet offentliggjorde vedrørende de ved Statens Hjælp oprettede Husmandsbrug.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om de oprettede Ejendommers gennemsnitlige Værdi pr. Brug maa det erindres, at de herhen hørende Bestemmelser er noget forskelligt affattede i de tre Love. I Loven af 1899 fastsattes som Maksimumsgrænse, der kun undtagelsesvis maatte overskrides, 4000 Kr., i Loven af 1904 sattes Grænsen op til 5000 Kr. Ved den anden Revision af Loven i 1909 fastsattes Grænsen til normalt 6500 Kr. og ikke over 8000 Kr.

Disse forskellige Bestemmelser giver sig et tydeligt Udtryk

gennem Tallene i Rubrikken for «Vurderingssum pr. Brug ved Laanets Optagelse». Denne gennemsnitlige Vurderingssum var nemlig for Huse oprettede i de første fem Finansaar 4021 Kr. for hele Landet under eet betragtet, for det følgende Femaar var den 5317 Kr. og endelig for Finansaaret 19^{10/11} 6672 Kr., og denne Bevægelse genfindes i de forskellige Dele af Landet. I alle Landets Egne og i de forskellige Tidsperioder ligger den gennemsnitlige Vurderingssum pr. Brug omkring (snarest lidt over) den som det normale foreskrevne Maksimumsgrænse. Den højeste Værdi pr. Brug finder man gennemgaaende paa Fyn, og da navnlig for Aaret 19^{10/11}, og for Lolland-Falster, hvor den i dette Aar var 7571 Kr. I den sidste Rubrik i Tabel 5 er beregnet, hvor stor en Procentdel Statens Prioritet udgjorde af Vurderingssummen ved Statslaanets Optagelse. Det ses, at denne Procentdel har holdt sig konstant og udgør meget nær de ni Tiendedele af Værdien eller den Maksimumsandel af Værdien, som Loven foreskriver.

Jordprisen pr. Hektar har været i betydelig Stigning — en naturlig Følge af, at den udlagte Jord, som berørt i det foregaaende (jfr. S. 23), synes at være bleven af en noget bedre Kvalitet, og af den opadgaaende Bevægelse i Ejendomspriserne, som i det hele taget har fundet Sted i Tiden siden Aarhundredskiftet. Gennemsnitsprisen pr. Hektar var for Øerne i 19^{00/01—04/05} 941 Kr., i 19^{05/06—09/10} 1003 Kr. og for Aaret 19^{10/11} 1068 Kr. For Jylland var de tilsvarende Priser henholdsvis 564, 670 og 717 Kr. og for Landet som Helhed 659, 783 og 820 Kr. Sættes Priserne pr. Hektar for det første Femaar = 100, og beregnes de følgende Aars Priser i Forhold hertil, faar man følgende Tal:

	19 ^{00/01—04/05}	19 ^{05/06—09/10}	19 ^{10/11}
Øerne	100	107	114
Jylland	100	119	127
Hele Landet	100	119	125

Medens Jordpriserne jo er langt højere paa Øerne end i Jylland, er omvendt den stedfundne Prisstigning relativt næsten

Tabel 6. Husmandsbrug oprettede i Hen-

	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan
	$\frac{1}{4}$ 1900— $\frac{31}{3}$ 1901		$\frac{1}{4}$ 1901— $\frac{31}{3}$ 1902		$\frac{1}{4}$ 1902— $\frac{31}{3}$ 1903	
Københavns Amtsradsreds . . .	"	"	1	3600	"	"
Roskilde — . . .	4	12222	1	3345	2	6834
Frederiksborg Amt	6	21200	7	24159	14	48141
Holbæk —	6	20800	13	45700	26	89500
Sorø —	10	32895	13	45683	29	101579
Præste —	20	66497	24	80768	25	80719
Bornholms —	5	16132	6	21600	4	14190
Maribo —	3	10350	5	18040	6	21765
Svendborg —	2	8900	6	24700	5	20300
Odense Amtsradsreds	3	10800	2	7868	"	"
Assens —	"	"	1	4000	1	3870
Øerne	59	199796	79	279463	112	386898
Vejle Amt	1	3510	4	14400	"	"
Skanderborg Amtsradsreds . .	1	3600	6	21000	12	43176
Aarhus —	4	13403	2	7200	8	28620
Randers Amt	35	125221	52	180132	107	375992
Aalborg —	21	69070	24	81490	26	88410
Hjørring —	20	68200	11	37435	11	39380
Thisted —	8	25500	13	48051	15	54117
Viborg —	26	87330	22	74250	30	101960
Ringkøbing —	23	79990	29	100033	39	134976
Ribe —	11	38150	5	17050	7	25100
Jylland	150	513974	168	581041	255	891731
Hele Landet	209	713770	247	860504	367	1,278629

dobbelt saa høj i Jylland. For Landet under eet var den 25 pCt., for Jylland 27 pCt. og paa Øerne 14 pCt. Noget helt analogt Materiale til Bedømmelse af denne Prisstigning foreligger ikke. Nærmest kunde man maaske sammenholde den med den almindelige Prisstigning paa Ejendomme mellem $\frac{1}{4}$ —1 Td. Hartk. i Aarene 1900—1910. Denne androg 20 pCt. for hele Landet, for Øerne 15 og Jylland 25 og synes saaledes ikke altfor forskellig fra den ovenfor beregnede. Medens der saaledes er en ret betydelig

hold til Lovene af 1899, 1904 og 1909.

Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan
$\frac{1}{4}$ 1903— $\frac{31}{3}$ 1904		$\frac{1}{4}$ 1904— $\frac{31}{3}$ 1905		$\frac{1}{4}$ 1900— $\frac{31}{3}$ 1905		$\frac{1}{4}$ 1905— $\frac{31}{3}$ 1906	
"	"	2	6939	3	10539	3	13445
14	46415	14	45976	35	114792	36	144546
17	58430	13	45785	57	197715	15	65997
42	145680	36	123474	123	425154	42	179454
27	92772	19	66603	98	339532	24	104548
29	96053	26	88272	124	412309	36	155483
7	24105	8	29330	30	105357	14	58925
15	53740	8	28508	37	132403	15	69125
11	44850	16	73500	40	172250	18	86482
8	31500	16	68440	29	118608	22	100465
3	11250	5	18777	10	37897	6	27823
173	604795	163	595604	586	2,066556	231	1,006293
7	25200	9	32364	21	75474	15	61680
23	81986	22	76065	64	225827	23	98235
19	66950	14	49471	47	165644	31	138616
131	467114	96	334060	421	1,482519	137	584840
36	126532	47	165825	154	531327	41	171672
18	62748	19	66840	79	274603	16	69750
15	54000	18	65450	69	247118	25	107094
65	230050	44	157070	187	650660	72	304871
52	182651	43	153515	186	651165	62	248219
12	43100	10	35940	45	159340	16	69992
378	1,340331	322	1,136600	1273	4,463677	438	1,854969
551	1,945126	485	1,732204	1859	6,530233	669	2,861262

(Fortsættes Side 30—31.)

Stigning i Jordprisen pr. Arealenhed (Hektar), viser det sig (jfr. Tabel 5), at Prisen pr. Td. Hartkorn har holdt sig meget nær uforandret. Dette tilsyneladende selvmodsigende Resultat finder sin Forklaring deri, at Hartkornstilliggendet er vokset stærkere end Arealet i de forløbne Aar, saaledes som det ogsaa fremgaar af følgende Tal, der angiver det samlede Areal og det samlede Hartkorn, der hørte til de af Tabel 5 omfattede Stats-huse.

Tabel 6 (fortsat). Husmandsbrug oprettede i

	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan
	$\frac{1}{4}$ 1906— $\frac{31}{3}$ 1907		$\frac{1}{4}$ 1907— $\frac{31}{3}$ 1908		$\frac{1}{4}$ 1908 $\frac{31}{3}$ 1909	
Københavns Amtsradsreds ...	4	17549	4	20480	3	15200
Roskilde Amt	28	117678	19	93492	23	118575
Frederiksborg —	19	81797	24	104615	17	73442
Holbæk —	72	323745	65	299303	84	417776
Sorø —	31	131754	44	194093	16	69490
Præstø —	30	127913	44	189005	30	127179
Bornholms —	3	13875	16	72588	13	59730
Maribo —	7	35636	13	62117	16	76379
Svendborg —	33	158518	23	116550	19	106121
Odense Amtsradsreds	20	89750	19	97210	25	142360
Assens —	8	35782	4	19128	6	29745
Øerne	255	1,133997	275	1,268581	252	1,235997
Vejle Amt	17	72800	18	82776	13	63270
Skanderborg Amtsradsreds. .	36	158920	21	92880	22	96950
Aarhus —	50	224435	39	187066	52	272779
Randers Amt	94	423602	96	434110	108	501991
Aalborg —	32	139248	39	172191	24	107457
Hjørring —	14	58688	7	30300	8	35500
Thisted —	33	148937	18	78737	30	134830
Viborg —	44	191152	54	235795	55	247950
Ringkøbing —	51	218100	58	253176	87	384565
Ribe —	21	86500	20	89148	11	52545
Jylland	392	1,722382	370	1,656179	410	1,897837
Hele Landet ...	647	2,856379	645	2,924760	662	3,133834

	Absolutte Tal		Forholdstal	
	Areal Hektar	Tdr. Hrtk.	Areal Hektar	Tdr. Hrtk.
Ved Slutningen af 1. Femaar ...	5076	507	100	100
— - 2. — ...	12887	1445	254	286
— - hele Perioden	15085	1715	297	339

Medens Arealet for de i Oversigten behandlede Ejendomme steg i Forholdet fra 100 til 297, steg samtidig Hartkornet fra 100 til 339, altsaa adskilligt stærkere. At Jordprisen pr. Areal-

Henhold til Lovene af 1899, 1904 og 1909.

Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan	Antal Brug	Statskassens Udlaan
$\frac{1}{4}$ 1909— $\frac{31}{8}$ 1910		$\frac{1}{4}$ 1905— $\frac{31}{8}$ 1910		$\frac{1}{4}$ 1910— $\frac{31}{8}$ 1911		$\frac{1}{4}$ 1900— $\frac{31}{8}$ 1911	
3	15037	17	81711	4	25656	24	117906
24	141841	130	616132	18	113871	183	844795
28	128861	103	454712	42	235601	202	888028
78	422954	341	1,643232	43	261256	507	2,329642
22	99001	137	598886	28	164921	263	1,103339
16	68655	156	668235	38	210700	318	1,291244
9	43931	55	249049	7	38718	92	393124
21	111431	72	354688	19	120299	128	607390
19	103900	112	571571	17	106819	169	850640
19	118460	105	548245	16	100590	150	767443
7	36147	31	148625	4	22460	45	208982
246	1,290218	1259	5,935086	236	1,400891	2081	9,402533
16	79063	79	359589	21	130847	121	565910
28	138268	130	585253	22	134190	216	945270
54	318272	226	1,141168	66	447828	339	1,754640
55	263123	490	2,207666	123	749502	1034	4,439687
32	152830	168	743398	29	168025	351	1,442750
14	62350	59	256588	14	75100	152	606291
33	146945	139	616543	24	138060	232	1,001721
49	218771	274	1,198539	73	414719	534	2,263918
68	304761	326	1,408821	58	299051	570	2,359037
15	67620	83	365805	19	103246	147	628391
364	1,752003	1974	8,883370	449	2,660568	3696	16,007615
610	3,042221	3233	14,818456	685	4,061459	5777	25,410148

enhed har været stigende, medens den pr. Td. Hrtk. har holdt sig konstant, viser sig saaledes kun at være et andet Udtryk for, at den til Statshusene solgte Jord, som ovenfor S. 23 paavist, efterhaanden er bleven bedre.

Som foran bemærket omfatter de i Tabel 5 meddelte Data kun 4488 af det hele Antal Statshuse. I Tabel 6 (S. 28—31) er derfor givet en samlet tabellarisk Oversigt over samtlige de i de 11 Aar oprettede Huse samt de udlaante Beløb delt efter Amtsraadskredse.

I Tilknytning til det i det foregaaende anførte, skal her endnu meddeles et Par Tal til Belysning af, i hvilket Omfang der i de forløbne Aar har fundet Ejerskifte Sted ved Statshusene (jfr. Forordet).

Der havde fundet 761 frie Salg Sted, og 651 Ejendomme var blevne omsatte, saaledes at altsaa 110 Brug havde skiftet Ejer mere end een Gang. Stilles Antallet af stedfundne Salg i Forhold til Antallet af Ejendomme, hvorom der her er Tale, kommer man til det Resultat, at Salgsprocenten har været 2,6 pCt. gennemsnitlig aarlig for hele Tidsrummet. Denne Salgshyppighed er betydelig lavere end den for Huse i Aarene 1905—09 normale, idet denne er beregnet til godt 8 pCt. gennemsnitlig aarlig. Men det maa her naturligvis ikke glemmes, at de oprettede Statshuse jo alle er af forholdsvis ny Dato. Foruden de nævnte 761 frie Salg, har der fundet 16 Tvangssalg Sted. Statskassens Tab ved disse Ejendomme var et Kapitaltab paa 9120 Kr. og et Rentetab paa 1876 Kr. Disse Beløb viser saaledes i det hele det Omfang, hvori Statskassens Risiko i de forløbne Aar har vist sig at blive endelig effektiv. Det maa dog her ikke glemmes, at Oprettelsen af Statshusene har fundet Sted under en Periode med stigende Konjunkturer og stærkt opadgaaende Jordpriser. —

Til Slutning skal endnu oplyses, at af de 5441 Ejendomme, hvorom der foreligger Oplysninger, var 5219 beliggende paa selve Jordlodden, medens dette ikke var Tilfældet for 207 Ejendommers Vedkommende. For 15 Huse var Spørgsmaalet herom ubesvaret. Det fremgik af Materialet, at ikke faa havde benyttet den i Lovene givne Adgang til at erhverve Jord til Huse, som de i Forvejen havde. Meget nær en Fjerdedel af samtlige de 5391 Besiddere, som havde besvaret de herhen hørende Spørgsmaal, havde haft Hus selv, før de erhvervede Lodden. Dette Forholdstal er det samme som det ved Opgørelsen for det første Femaar konstaterede. — For 5156 Ejendomme er det oplyst, hvorvidt deres Tilliggende var frasolgt Jord i offentlig Eje eller i privat Eje. Naturligvis var det sidste Tilfældet for det langt overvejende Antal Brugs Vedkommende, nemlig for de 4714.

— Hvad endelig angaar Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang Lodderne var frasolgt saakaldt «Indmarksjord» eller «Udmarksjord», fremgik det af Materialet, at ved samtlige Huse under eet betragtet var 55 pCt. af Lodderne frasolgt Indmarksjorder; det tilsvarende Forholdstal for Huse oprettede i de første fem Aar var 46 pCt. Ved de senere oprettede Huse er saaledes en betydelig højere Procentdel af Lodderne fragaaet Indmarksjorder, hvilket stemmer godt overens med det i det foregaaende konstaterede med Hensyn til Jordens bedre Kvalitet ved de senere oprettede Brug.

4. Kreaturhold, Trækkraft, Deltagelse i Andelsvirksomhed.

De i det foregaaende omhandlede Spørgsmaal er i det væsentlige saadanne, som staar i Forbindelse med Lovens positive Bestemmelser og Forskrifter. I det følgende skal meddeles nogle Oplysninger, som — om de end falder udenfor Rammen af Spørgsmaalet om, hvorledes de herhen hørende Love er gennemførte i Praksis — dog formentlig frembyder en ikke ringe Interesse, nemlig Oplysninger om Kreaturholdets Størrelse paa de oprettede Husmandsbrug, om Tilvejebringelsen af Trækkraft til Loddernes Drift og om Besiddernes Deltagelse i Landbrugets almindelige Andelsvirksomhed.

Kreaturholdets Størrelse. Angaaende dette Punkt indeholder Tabel 7 summariske Tal for de 5374 Ejendomme, for hvilke Spørgsmaalet var besvaret, fordelte efter 5 Størrelsesgrupper med det indenfor hver af disse faldende Antal Ejendomme og Areal. Det samlede Kreaturhold udgjorde, som det vil ses, 5187 Heste, 22079 Stkr. Hornkvæg, 33623 Svin, 1156 Faar, 637 Geder og 155250 Høns. Imidlertid er disse summariske Tal jo ikke i sig selv meget oplysende. Til nærmere Belysning af Forholdene har man derfor i Tabel 8 beregnet den gennemsnitlige Størrelse af Arealet og af Kreaturholdet pr. Brug indenfor de enkelte Størrelsesklasser. Til Sammenligning er meddelt de tilsvarende Tal fra Opgørelsen 1906 for de i det første Femaar 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ oprettede Statshuse.

Tabel 7.

Ejendommenes Størrelse	Antal Opgivelser	Samlet Areal ha	Kreaturholdets samlede Størrelse						
			Heste	Hornkvæg	Svin og Grise	Faar og Lamm.	Geder	Høns og Kyllinger	
Øerne	1,10—2,21 ha . . .	228	398	80	674	1215	13	13	8339
	2,21—3,31 . . .	963	2470	650	3443	6241	43	89	38035
	3,31—4,41 . . .	595	2094	626	2394	4754	19	62	23128
	4,41—6,62 . . .	148	696	204	698	1383	13	17	6131
	6,62 ha og derov.	9	67	15	48	111	5	"	347
	Tilsammen	1943	5725	1575	7257	13704	93	181	75980
Jylland	1,10—2,21 ha . . .	183	314	98	521	838	38	34	3731
	2,21—3,31 . . .	851	2272	583	3081	4657	137	129	20212
	3,31—4,41 . . .	1017	3736	1007	4513	5640	215	136	22711
	4,41—6,62 . . .	1036	5236	1353	4813	6441	374	113	23761
	6,62 ha og derov.	344	2879	571	1894	2343	299	44	8855
	Tilsammen	3431	14437	3612	14822	19919	1063	456	79270
Hele Landet	1,10—2,21 ha . . .	411	712	178	1195	2053	51	47	12070
	2,21—3,31 . . .	1814	4742	1233	6524	10898	180	218	58247
	3,31—4,41 . . .	1612	5830	1633	6907	10394	234	198	45839
	4,41—6,62 . . .	1184	5932	1557	5511	7824	387	130	29892
	6,62 ha og derov.	353	2946	586	1942	2454	304	44	9202
	Tilsammen	5374	20162	5187	22079	33623	1156	637	155250

Det fremgaar af Tabel 8 (S. 35), at paa samtlige Statshuse var Besætningens Størrelse gennemsnitlig pr. Brug 1 Hest, 4 Køer, godt 6 Svin samt 29 Høns, medens Faareholdet var ganske ubetydeligt. Naturligvis er Besætningens Størrelse stigende med Jordtilliggendet for de vigtigste Husdyrs nemlig Hestenes, Hornkvægets og Svinenes Vedkommende, medens en tilsvarende Bevægelse ikke synes at gøre sig gældende med Hensyn til Faareholdet og Hønsesholdet. Sammenholdes Tallene for samtlige Statshuse med de tilsvarende fra Opgørelsen i 1906 for de i de første fem Aar oprettede Huse, viser det sig helt igennem, at Hesteholdet, Antallet af Stkr. Hornkvæg og Svin pr. Brug indenfor hver af de samhörende Størrelsesgrupper af Brug er betydelig

Tabel 8.

Ejendommenes Størrelse	Ved Opgørelsen 1906						Ved Opgørelsen 1911						
	Gsnrl. Areal pr. Brug ha	Gsnrl. Kreaturhold pr. Brug					Gsnrl. Areal pr. Brug ha	Gsnrl. Kreaturhold pr. Brug					
		Heste	Hornkvæg	Svin	Faar	Høns		Heste	Hornkvæg	Svin	Faar	Høns	
Øerne	1,10—2,21 ha	1,85	0,2	2,6	4,3	0,1	31	1,75	0,4	2,9	5,3	0,1	37
	2,21—3,31 -	2,50	0,4	2,9	4,7	0,2	35	2,57	0,7	3,6	6,5	—	39
	3,31—4,41 -	3,67	0,6	3,3	4,1	—	30	3,52	1,1	4,0	8,0	0,1	39
	over 4,41 -	5,00	0,6	2,9	3,3	1,0	27	4,86	1,4	4,8	9,5	0,1	41
	Tilsammen	2,40	0,4	2,8	4,5	0,1	33	2,95	0,8	3,7	7,1	—	39
Jylland	1,10—2,21 ha	1,84	0,3	3,0	3,4	0,4	24	1,72	0,5	2,8	4,6	0,2	20
	2,21—3,31 -	2,73	0,3	3,1	3,0	0,3	21	2,67	0,7	3,6	5,5	0,2	24
	3,31—4,41 -	3,73	0,5	3,3	3,1	0,6	22	3,67	1,0	4,4	5,5	0,2	22
	over 4,41 -	6,12	0,8	3,6	3,2	1,3	22	5,88	1,4	4,9	6,4	0,5	24
	Tilsammen	3,58	0,5	3,2	3,1	0,6	22	4,21	1,1	4,3	5,8	0,3	23
Hele Landet	1,10—2,21 ha	1,84	0,2	2,8	3,8	0,2	27	1,73	0,4	2,9	5,0	0,1	29
	2,21—3,31 -	2,64	0,3	3,0	3,7	0,3	26	2,61	0,7	3,6	6,0	0,1	32
	3,31—4,41 -	3,72	0,5	3,3	3,2	0,5	23	3,62	1,0	4,3	6,4	0,1	28
	over 4,41 -	6,08	0,8	3,6	3,2	1,3	22	5,78	1,4	4,8	6,7	0,4	25
	Tilsammen	3,22	0,4	3,1	3,5	0,5	25	3,75	1,0	4,1	6,3	0,2	29

større nu, end Tilfældet var ved Opgørelsen for det første Femaar, og det til Trods for, at Brugenes gennemsnitlige Størrelse indenfor de enkelte Grupper nærmest er lidt mindre ved denne Opgørelse end ved den forrige (jfr. foran S. 20). Imidlertid maa det erindres, hvad der er paavist i det foregaaende, at de udlagte Lodder i de senere Aar gennemgaaende har været af en bedre Bonitet end de i de første fem Aar udlagte. Men hertil kommer naturligvis endnu et andet Moment, som heller ikke bør overses, nemlig dette, at Besidderne af Statshuse i den første Tid efter Etableringen maa antages ofte ikke at have haft fuldt normal Besætning paa Ejendommen; at dette Moment har spillet en forholdsvis større Rolle ved den første Opgørelse end ved nærværende, er klart

nok, da de fleste Huse jo den Gang maatte betragtes som nyoprettede. Hvis de her beregnede Tal ikke havde vist en tydelig Bevægelse i den Retning, hvori de gaar, vilde det have været et betænkeligt Symptom — med mindre det da samtidig kunde godtgøres, at Besidderne var slaaet ind paa helt andre Produktionsretninger end de for vort Landbrug for Tiden normale. Løvrigt ses det, at Tilvæksten i Kreaturbestanden kun gælder med Hensyn til Heste, Hornkvæg og Svin, medens Gennemsnitsbestanden af Faar pr. Brug er gaaet ret betydeligt tilbage, og Høsehødet kun er gaaet forholdsvis lidt frem. Paa den anden Side maa det naturligvis ikke underkendes, at de meddelte Resultater vedrørende Kreaturholdet er Udtryk for en Bestræbelse efter at naa frem til normal Drift af Ejendommene. Dette fremgaar ogsaa af de Oplysninger, det indkomne Materiale indeholder vedrørende Kvægbestandens Størrelse ved Etableringen og ved Tællingstidspunktet — rigtignok kun omfattende 3620 af 5441 Ejendomme. Stærkest synes denne Bevægelse at gøre sig gældende med Hensyn til Trækkraften, altsaa Hesteholdet, og Forøgelsen er gennemgaaende relativt stærkest for de tidligst oprettede Brug, altsaa for dem, hvis Besiddere har haft længst Tid til at arbejde sig frem til normal Drift. For 830 Ejendomme oprettede i det første Femaar begyndtes der saaledes med 211 Heste, medens Antallet af Heste paa disse samme Ejendomme ved Tællingstidspunktet i 1911 var 1122 og saaledes var blevet femdoblet i de forløbne Aar. Paa 1817 Ejendomme oprettede i de følgende 6 Aar gik Hesteholdet frem fra 865 ved Overtagelsen af Husene til 2397, altsaa en Forøgelse til op mod det tredobbelte. Af lejlighedsvisse Bemærkninger paa Skemaerne maa det formodes, hvad ogsaa i sig selv paa Forhaand synes rimeligt, at det er smaa, fremmede, navnlig islandske Heste, det her fortrinsvis drejer sig om. Paa samme Maade forøgedes Hornkvægbestanden paa 1177 Ejendomme oprettede i det første Femaar fra 2637 til 4797 ved Opgørelsen i 1911, medens den paa 2442 Brug oprettede i de sidste 6 Aar gik op fra 6653 til 10075 Stkr. Sættes den oprindelige Bestand lig 100, var den for de først oprettede Huse gaaet frem til 182 og for de senere opret-

tede til 152. Forøgelsen var altsaa ogsaa her relativt størst for de ældste Huse, men den var, som det ses, betydelig ringere end den relative Forøgelse i Hesteholdet. Koholdet er det, som først søges bragt paa normal Fod; derfor er Forøgelsen i dette relativt mindre. Det samme gælder med Hensyn til Svineholdet, om end i noget mindre udpræget Grad. Efter 1173 Opgivelser for Huse fra Tiden 19^{00/01}—^{04/05} havde Besidderne til at begynde med 2671 Svin, i 1911 derimod 6931 Svin, en Forøgelse som fra 100 til 260. Paa 2438 Brug fra Tiden 19^{05/06}—19^{10/11} forøgedes Svinebestanden fra 7042 til 17129 Stkr., svarende til en Forøgelse fra 100 til 243, altsaa ogsaa en relativt noget mindre Forøgelse for de senere oprettede Brug end for de ældre. I Faareholdet fandt der ingen næneværdig Forøgelse Sted, hverken paa de ældre eller de nyere Ejendomme.

Da det ikke er uden Interesse at se, hvorledes Kreaturholdet paa Statshusene stiller sig i Sammenligning med Kreaturholdet paa andre Ejendomme, meddeles i det følgende et Par Tal til Belysning af dette Spørgsmaal.

I nedenstaaende Tabel 9 er meddelt Tallene for Kreaturholdet pr. Hektar. Til Sammenligning er anført de tilsvarende Tal for

Tabel 9.

	Øerne			Jylland			Hele Landet		
	Huse ialt	Huse 0,55—4,95 ha	Statshuse	Huse ialt	Huse 0,55—4,95 ha	Statshuse	Huse ialt	Huse 0,55—4,95 ha	Statshuse
	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha	Stkr. pr. 100 ha
Heste	32	25	28	14	20	25	17	23	26
Hornkvæg ..	115	127	127	58	105	103	68	117	110
Svin	127	125	239	38	79	138	53	104	166
Faar	17	12	2	31	34	7	28	22	6
Høns	2477	1920	1327	398	964	549	750	1430	770

Ejendomsgrupperne «Huse ialt» og Huse paa mellem 0,55—4,94 ha (1—9 Tdr. Lands) Tilliggende, saaledes som Forholdene her stil-

lede sig ved den sidst afholdte Kreaturtælling i Aaret 1909. Størrelsesgruppen 0,55—4,95 ha er jo ingenlunde den samme som Statshusenes Størrelsesgrupper, der jo begynder ved 1,10 ha (2 Tdr. Ld.), men man kan ikke komme Forholdet nærmere.

Det vil ses af disse Tal, at det, der navnlig synes at karakterisere Kreaturbestanden paa Statshusene, er det relativt store Svinehold og det forholdsvis lille Hønseshold.

Paa de ved nærværende Opgørelse udsendte Skemaer blev der stillet nogle enkelte Spørgsmaal vedrørende Arealets Benyttelse ved Stats-Husmandsbrugene, nemlig Spørgsmaal om Kornarealernes og Rodfrugtarealernes Størrelse samt Størrelsen af de til Brak og Have og til andet Brug henlagte Arealer. For 5163 Ejendomme forelaa der nogenlunde brugbare Oplysninger med Hensyn til dette Punkt. Hovedresultaterne af Bearbejdelsen af Materialet for disse Spørgsmaals Vedkommende er meddelte i Tabel 10. Til Sammenligning er beregnet de nogenlunde tilsvarende Forholdstal for Arealets Anvendelse i det hele taget, saaledes som Forholdene stillede sig ved den almindelige Opgørelse over Arealets Anvendelse i 1907.

Tabel 10.

	Statshuse 1911						Ved Aareltællingen 1907		
	Absolutte Tal			Forholdstal			Forholdstal		
	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne	Jylland	Hele Landet	Øerne	Jylland	Hele Landet
	ha	ha	ha	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
Vintersæd ..	570	1635	2205	10,7	12,4	11,9	11,4	10,6	10,9
Vaarsæd . . .	1868	4426	6294	35,1	33,5	34,0	33,1	25,8	28,6
Rodfrugter .	976	2647	3623	18,4	20,1	19,6	9,5	11,4	10,7
Brak	435	525	960	8,2	4,0	5,2	10,6	6,4	8,0
Have	220	458	678	4,1	3,5	3,7	2,6	1,3	1,8
Andet	1248	3501	4749	23,5	26,5	25,6	32,8	44,5	40,0
Tilsammen	5317	13192	18509	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vintersædarealerne indtager saaledes en Plads, der ikke er meget forskellig fra den for Landet gennemsnitlige. Vaarsæd-

arealerne indtager en noget større Plads, og navnlig gælder det samme med Hensyn til Rodfrugterne: de med disse dyrkede Arealer indtager for Statshusenes Vedkommende tæt ved en Femtedel af det hele Jordtilliggende, svarende til omtrent en Tiendedel for det samlede Areal. Omvendt er der paa Statshusmandsjorden indrømmet Brakarealerne en forholdsvis ringe Plads, nemlig 5,2 pCt. af Arealet mod tilsvarende 8,0 pCt. ved Arealtællingen i 1907. At Haven indtager et forholdsvis stort Areal ved Statshusene i Sammenligning med Forholdet ved den almindelige Opgørelse over Arealets Benyttelse, er jo rimeligt. «Andre Arealer», hvorunder navnlig Græsningsarealer, indtager, som det ses, derimod ligesom Brakarealerne en forholdsvis meget beskedne Plads.

Med Hensyn til Trækraften til Loddernes Drift indeholdtes Oplysning paa saa godt som alle de indkomne Skemaer, idet kun 42 ingen Besvarelse indeholdt. I alt benyttede 3829 Statshusmænd (71 pCt.) egen Hest som Trækraft ved Loddens Drift. For Øerne og Jylland var de tilsvarende Tal henholdsvis 67 og 73 pCt. Disse Forholdstal er langt højere end de tilsvarende fra Opgørelsen for Aarene 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅, idet det den Gang for hele Landet kun var 38 pCt. af Statshusmændene, som benyttede egen Trækraft. Desuden benyttedes Køerne i 52 Tilfælde til Trækraft. Denne Praksis har været i stærk Tilbagegang, idet ved forrige Opgørelse det tilsvarende Tal var 70 (af 1814 Ejendomme).

Til Slutning skal meddeles følgende Oplysninger vedrørende Deltagelsen i Andelsbevægelsen, hvorom der forelaa Oplysninger for 5149 af de 5441 Ejendomme, hvorfra der i det hele var indgaaet Besvarelser af de udsendte Skemaer. 4689 Statshusmænd var Medlemmer af Andelsmejerier, nemlig 1853 paa Øerne og 2836 i Jylland, i det hele svarende til 91 pCt. af det samlede Antal Besiddere, som havde svaret paa de herhen hørende Spørgsmaal. Ved Kreaturtællingen 1909 var af Besiddere af Ejendomme med 0,55—4,95 ha (1—9 Tdr. Land) 85 pCt. Medlemmer af Andelsmejerier; det tilsvarende Forholdstal er saaledes noget højere for Statshusene end for den Ejendomsgruppe, det nærmest er muligt at sammenholde dem med. 2880 havde svaret

«Ja» paa Spørgsmaalet om, hvorvidt de var Medlemmer af Andelsslagteri, eller 56 pCt. i det hele. Dette er en betydelig stærkere Deltagelse end den, der i 1909 konstateredes for den nærmest tilsvarende Gruppe af Ejendomsbesiddere, idet af disse kun 39 pCt. var Medlemmer af Andelsslagteri. I Æggekrede var 1023 Statshusmænd eller meget nær en Femtedel af de 5149; Deltagelsen er nærmest lidt lavere end for Ejendomsgruppen 0,55—4,95 ha i 1909, idet det tilsvarende Forholdstal her var 23 pCt. I Kontrolforening var 94 Statshusmænd eller 1,8 pCt. Ogsaa her er Statshusmændenes Deltagelse noget større end for den nævnte Ejendomsgruppe i 1909 (1,1 pCt.). I det hele maa det saaledes siges, at Statshusmændene i forholdsvis stort Omfang staar som Deltagere i Landbrugets almindelige Andelsbevægelse.

Sammenholder man de ovenfor anførte Tal for Deltagelsen i Andelsvirksomheden med de tilsvarende ved den første Opgørelse for Huse oprettede 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅, viser det sig, at Deltagelsen i Andelsmejeri omtrent er den samme, idet ved forrige Opgørelse ca. 90 pCt. var Medlemmer af Andelsmejeri svarende til 91 pCt. ved nærværende Opgørelse. En Tredjedel var Medlemmer af Andelsslagteri; her er der saaledes en meget betydelig Fremgang ikke blot absolut, men ogsaa relativt, idet det tilsvarende Tal ved nærværende Undersøgelse, som ovenfor anført, viste sig at være ikke mindre end 56 pCt., altsaa noget over Halvdelen. Deltagelsen i Æggekrede har holdt sig nogenlunde uforandret, relativt set; til de ovenfor anførte 23 pCt. svarede ved forrige Opgørelse 21 pCt. Det er saaledes navnlig Deltagelsen i Andelsslagteri-Bevægelsen, som er fremtrædende, idet den baade er særlig stor og har været i stærk Vækst. Dette falder i Traad med det ovenfor under Kreaturbestanden fremhævede vedrørende det store Svinehold paa Statshusene.

Amtsrådsreds

Løbe Nr.

Huset er oprettet i Finansaaret:

Besidderens Navn

Matr. Nr.

Ejerlav

Sogn

Hvilket Aar har den nuværende Besidder
overtaget Ejendommen.....

Ejerens Alder ved Overtagelsen?

Ægteskabelig Stilling (nu).....

Hvisgift: hvilket Aar indgaaet Ægteskab?.....

Husstandens Størrelse (Antal Personer)

Heraf Børn under 15 Aar

Besidderens Erhverv ved Overtagelsen af Ejendommen:

Ejendommens Hartkorn Tdr. Skp. Fdk. Alb.

Ejendommens Areal .. Tdr. Ld.

Jordens Købesum (uden Bygninger) .. Kr.

Omkostningerne ved Bygningers Opførelse .. Kr.

Ejendommens Vurderingssum ved Statslaanets Optagelse .. Kr.

Statslaanets Størrelse..... Kr.

Bygningernes Assurancesum .. Kr.

Vurdering til Ejendomsskyld .. Kr.

Have Besidderen eget Hus ved Overtagelsen af Jordlodden?

Er Lodden frasolgt Jord i offentlig Eje?

Er Lodden frasolgt Jord i privat Eje?

Er Lodden frasolgt saakaldte Indmarksjorder?

Er Lodden frasolgt saakaldte Udmarksjorder eller lign.?

Er Huset beliggende paa selve Lodden?

Gaar Besidderen paa Arbejde hos andre?

I bekræftende Fald: til Stadighed

særlig paa visse Tider af Aaret

og da hvormange Arbejdsdage omtrent i Aarets Løb?

Besætningens Størrelse.

	Heste	Hornkvæg		Svin	Grise	Faar	Læm	Geder	Høns	Kyllinger
		Køer	Kvier og Kalve							
Ved Ejendommens Overtag.										
Juli 1911										

Arealets Benyttelse.

Vinter-sæd		Vaarsæd		Rodfrugter		Brak		Have		Andet		Ialt Areal	
Td.	Skp.	Td.	Skp.	Td.	Skp.	Td.	Skp.	Td.	Skp.	Td.	Skp.	Td.	Skp.

Hvorledes erholdes Trækkraft til Jordens Drift:

Benyttes egen Hest?

Benyttes Køerne?

Benyttes fremmed Trækkraft (lejet el. lign.)?

Er Besidderen Medlem af Andelsmejeri?

af Andelslagteri?

af Æggekrebs?

af Kontrolforening?

Résumé en français.

Par la loi du 24 Mars 1899 on a fourni aux ouvriers ruraux sans fortune l'occasion d'acquérir avec l'aide de l'État de petites fermes. L'accès y fut donné tant aux ouvriers ruraux propres qu'aux personnes en service fixe étant naturalisées, ayant au moins 25 ans, n'ayant pas (ordinairement) passé les 50 ans, d'un passé irréprochable etc. Les lots de terrain acquis conformément à la loi, auraient une étendue de 1,10 à 4,41 ha. Le prix de l'achat ne devait qu'exceptionnellement dépasser 4000 couronnes¹⁾; de cette somme la loi accordait à l'acquéreur d'emprunter les $\frac{9}{10}$ à l'État sous des conditions modérées. La loi autorisait le Trésor à prêter jusqu'à la concurrence de 2,000000 c. p. an pendant cinq ans dans le but en question. — La loi du 24 Mars 1899 se qualifiant d'un essai, n'était donc en vigueur que pendant cinq ans et fut révisée par la loi du 22 Avril 1904. Pour le fond la révision a conservé les prescriptions de l'ancienne loi, tout en élargissant le cercle des personnes prises en considération; outre les ouvriers agricoles propres et les domestiques ruraux on a admis les artisans ruraux ayant la condition économique pareille. La limite ordinaire maxima de la valeur de la propriété acquise monte de 4000 à 5000 c., et la somme dont disposera le Trésor selon la loi révisée de 1904 monte de 2 millions de c. jusqu'à la concurrence de 3 millions de c. p. an. Comme la loi de 1899 celle de 1904 n'était en vigueur que pendant cinq ans; elle fut donc remplacée par la loi de création de petites fermes du 30 Avril 1909, qui elle aussi sera révisée après cinq ans. La loi de 1909 élargit encore le cercle des personnes prises en considération, en admettant les femmes aussi, et en accordant aux pêcheurs l'accès aux emprunts selon la loi à des conditions précisées. Quant à l'étendue du lot de terrain la limite minima resta à peu près la même, à savoir 1 ha; celle maxima fut supprimée. Le prix maximum ordinaire de la propriété acquise fut fixé à 6500 c. au lieu d'à 5000 c., il ne devait

¹⁾ 1 couronne = 1.39 fr.

point dépasser les 8000 c. La loi de 1909 autorisa le Trésor à disposer pendant cinq ans de sommes destinées à la création spéciale de petites fermes jusqu'à la concurrence de 4 millions c. p. an. La prescription exigeant que l'acquéreur possède au moins un dixième de la valeur de la propriété désirée, est maintenue également par les trois lois. — Le total des petites fermes établies conformément aux dites lois pendant les exercices 19⁰⁰/₀₁—19¹⁰/₁₁ s'élève à 5777 propriétés, et les prêts du Trésor à cette occasion ont atteint un montant de 25,4 millions de c. L'aperçu présent ne concerne pourtant que les 5441 des 5777 propriétés; c'est que des acquéreurs qui conformément aux dites lois avaient acheté les propriétés, il y en a (166) qui ont racheté l'hypothèque du Trésor; leurs maisons ont donc cessé d'être „des maisons d'État“ et ne concernent plus cette enquête statistique. Pour 170 propriétés les renseignements font défaut; restent donc 5441.

Données biographiques des acquéreurs.

- 1° Age des acquéreurs. Des 5441 personnes 1548 (soit 28,5 %) étaient de 25—30 ans; 2347 (43,1 %), 30—40 ans; 1274 (23,4 %), 40—50 ans; 240 (4,4 %), 50 ans passés; 32 étaient d'âge inconnu à la prise de possession.
- 2° État civil. A la prise de possession 4470 (82,2 %) acquéreurs étaient mariés; 565 (10,4 %) se sont mariés l'année de l'achat; 307 (5,6 %), célibataires; l'état civil inconnu pour 99 (1,8 %).
- 3° Métier. A la prise de possession 3958 (72,8 %) étaient ouvriers ruraux propres; 527 (9,7 %), en service fixe; 405 (7,4 %), artisans; 440 (8,1 %) avaient d'autres métiers; 111 (2,0 %), métier inconnu.
- 4° Travail pour le compte d'autrui. Les possesseurs des fermes établies 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅: 127 jours en moyenne p. an; ceux des f. ét. 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀: 128 j. p. an; les possesseurs des fermes établies 19¹⁰/₁₁ ont travaillé 126 jours en moyenne p. an pour le compte d'autrui.

L'enquête montre que plus il y a de terrain, et moins on travaille pour le salaire.

Dépendances	Moyenne des jours de travail pour le salaire p. ferme, p. an		
	f. établies 19 ⁰⁰ / ₀₁ — ⁰⁴ / ₀₅	f. ét. 19 ⁰⁵ / ₀₆ — ⁰⁹ / ₁₀	f. ét. 19 ¹⁰ / ₁₁
1,10—2,21 ha	158	175	198
2,21—3,31 -	135	138	159
3,31—4,41 -	116	116	120
4,41 ha	102	113	107
Moyenne...	127	128	126

Quant aux conditions plutôt personnelles des acquéreurs, le résultat des expériences des années passées peut être exprimé ainsi: C'est surtout l'ouvrier rural marié, d'un certain âge, qui tâche d'avoir de la terre conformément aux lois 1899, 1904 et 1909; moins souvent ce sont les jeunes personnes célibataires en service ainsi que les artisans ruraux. La presque-totalité des fermiers en question sort de la classe des ouvriers agricoles propres; aussi après l'acquisition de la propriété ils ont conservé ce caractère d'ouvrier rural, caractère moins prononcé du reste chez les détenteurs des gros lots de terrain que chez ceux des petits.

Étendue, valeur etc. des exploitations.

Comme il a été dit, l'étendue des fermes a augmenté, la moyenne des dépendances étant de 3,16 ha pour les fermes établies 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅ dans le pays; 3,66 ha, pour celles établies 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀; enfin 4,22 ha pour les créations de 19¹⁰/₁₁. L'enquête montre que la qualité de la terre vendue est meilleure maintenant que celle du premier quinquennium.

La valeur des exploitations s'est accrue; ainsi les sommes d'estimation des fermes créées 19⁰⁰/₀₁—⁰⁴/₀₅, 19⁰⁵/₀₆—⁰⁹/₁₀ et en 19¹⁰/₁₁, s'élevaient respectivement à la moyenne p. propriété de 4021 c., de 5317 c. et de 6687 c. Le prêt hypothécaire de l'État faisait de même respectivement 87,35 0/0, 87,39 0/0 et 88,85 0/0 de la prisée, s'approchant ainsi à la limite maxima prescrite par les lois (90 0/0).

Bétail et coopération.

Dans les fermes créées par les lois 1899, 1904 et 1909 la moyenne du bétail était de: 1 cheval, 4 vaches, 6 porcs et 29 poules; les moutons ne jouaient pas de rôle; c'était les porcs qui comparative-ment à ceux des fermes pareilles avaient le dessus.

Les fermiers en question prennent une vive part à la coopération. Ainsi 91 0/0 en étaient membres de laiteries coopératives; 56 0/0, membres d'abattoirs coopératifs; 20 0/0, membres de sociétés d'exportation d'œufs; 1,8 0/0, membres de sociétés de contrôle. Les chiffres conformes relatifs à d'autres fermes pareilles en grandeur, sont respectivement: 85 0/0, 39 0/0, 23 0/0 et 1,1 0/0.